

RAZVOJ MUZEJA U BAVARSKOJ U PRVOJ POLOVICI 19. STOLJEĆA

DR. KILIAN KREILINGER
Bavarski nacionalni muzej,
München

Bavarska je površinom najveća pokrajina Savezne Republike Njemačke. Na otprilike 11 milijuna stanovnika danas ima oko 1 200 muzeja, a njih pola utemeljeno je tek posljednjih godina. Korijene takvog razvoja muzeja možemo naći:

1. u različitim zbirkama vladarske kuće Wittelsbach, nastalima od 16 stoljeća, koje su retroaktivno postale muzeji ili preteče muzeja, primjerice antikvarijat Münchenske Rezidencije iz 1569, u čijem je enterijeru postavljena zbirka starih bista;
2. u politici i kulturnoj politici umjetnošću zanesenog kralja Ludwiga I. (1825-1848), koji je glavni grad München izgradio kao grad umjetnosti i muzeja te svojom inicijativom za osnivanjem povijesne udruge neizravno potaknuo kasnije osnivanje decentraliziranih muzeja;
3. u politici njegova nasljednika Maksimilijana II. Josipa, koji je uz pomoć povijesnih znanosti želio potaknuti bavarsko domoljublje te je godine 1855. osnovao bavarski Nacionalni muzej;
4. u utjecaju germanskoga Nacionalnog muzeja osnovanoga 1852. u Nürnbergu;
5. u drugoj gradnji bavarskoga Nacionalnog muzeja u razdoblju 1896-1900, pri čemu je muzej istaknut u prvi plan kao ogledna zbirka za umjetnost i obrt. Postao je i uzor za brojne decentralizirane lokalne muzeje.

U ovom će radu biti govora o bavarskoj povijesti i kralju Ludwigu I, o bavarskome Nacionalnome muzeju, o Njemačkome muzeju te, na kraju, o razvoju lokalnih decentraliziranih muzeja.

POVIJEST BAVARSKE

U prvoj polovici 6. stoljeća germansko pleme Bajuvara već je prodrlo na područje između Labe, Dunava i Alpa, a kasnije su svoju moć proširili i sjeverno od Dunava te djelomično preko Alpa i na istok. Nakon prvog vojvodstva Bavarska je postala karolinškim dijelom, zatim je vladala dinastija Gvelfa, a 1180. je manji dio Bavorske vraćen pod vlast Wittelsbacha. Oni su vladali Bavarskom koja je ponovno podijeljena, pa opet ujedinjena, smanjivana i povećavana. Nosili su titule vojvoda, knezova izbornika i, konačno, kraljeva i to sve do raspada Monarhije 1918.

“Moderna” Bavarska nastala je nakon što se godine 1803. priklonila Napoleonu, koji se 1806. zahvalio priznavši bavarskim knezovima izbornicima naslov kraljeva. Godine 1803. nastala je nova država, i to očekivanim pripojenjem prije svega svećeničkih država i njihovih posjeda, kao i slobodnih državnih gradova, te dobivanjem nekih zemalja posebnom nagodbom s Austrijom 1813/1816, kojom je honoriran prijelaz Bavorske u antinapoleonsku koaliciju. Tada nastale granice održale su se do danas. Kraljevska kuća smatrala je u to vrijeme važnom zadaćom zajednički razvoj različitih dijelova zemlje i jačanje bavarskog domoljublja, i to, među ostalim, utemeljenjem novih muzeja.

Bavarska je od 1815. do 1866. kao suverena država bila članica Njemačkog saveza. Nakon sklapanja obrambenog saveza s Pruskom 1866. Bavarska je na strani Pruske zaratila protiv Francuske i na kraju, ali ne više kao suverena članica, ušla u sastav Bizmarkova Njemačkog

Carstva.

KRALJ LUDVIG I.

Ludwig I. svom je zemaljskom glavnom gradu posvetio osobitu pozornost. Izgradio ga je u klasicističkom stilu. Mnoge povijesne gradove Bavorske kao što su Regensburg i Bamberg pokrio je veo zaborava. To suženje cjelokupne bavorske povijesti na samo jedan grad otežalo je integriranje novih pokrajina i prevladano je tek od 1918. Ipak je Ludwig modernom bavarskom gradu dao "povijesnu dušu i kulturni profil". Njegovo nijemstvo nije težilo nacionalnoj jedinstvenoj državi nego samostalnome mnoštvu u labavo uređenome jedinstvu. Na temelju takvog stajališta izgradio je Walhalle kao pečat slave velikim Nijemcima i Brefreiungshalle u Kelheiri. Izgradnja Gliptoteke kao izložbenog prostora za njegovu zbirku antičkih skulptura proistekla je također iz njegova filhelenizma. Gliptoteka je bila prva samostalna muzejska zgrada u Njemačkoj. Ludwigova druga muzejska građevina, Stara pinakoteka, otvorena godine 1836, "udomila" je zbirku slika dinastije Wittelsbach. Početak gradnje Nove pinakoteke za slikarstvo 19. stoljeća uslijedio je 1846. godine.

Ludwig I. nastojao je probuditi i povijesne snage, pa je diljem zemlje postavljao memorijalne spomenike, gradio muzeje, poticao čuvanje povijesnih spomenika te povijesnim udrugama dodjeljivao zadaću da u narodu pobuđuju državopolitičku svijest. Ta udruženja kasnije su vidjela svoju zadaću i u osnivanju muzeja.

OSNIVANJE BAVARSKOG NACIONALNOG MUZEJA 1855.

Najvažniji poticaji bili su:

1. početak skupljanja novih tematskih zbirki obuhvaćenih oznakom *Altertumer*. U tome su sudjelovale bavarska Akademija za znanost, koja je od 1807. preuzela i arheologiju, po-

Crkvena dvorana u starom bavarskom Nacionalnom muzeju, Maximilianstrasse, München. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

vijesne i arheološke udruge te privatne zbirke. Tako je skupljeno mnoštvo prapovijesnih i rimskih spomenika koji do tada nisu bili čuvani ni prezentirani;

2. još 1786. potaknuta je izgradnja povijesnog Muzeja Bavorske, i to ne samo kao zbirke izložaka, već i kao svojevrsnog hrama muza u kojem bi se njegovala umjetnost i znanost;

3. pretvaranje crkvenih dobara u svjetovna godine 1803., čime se dostupnim učinio znatan fundus iz crkvenih posjeda, što je privuklo privatne kolekcionare;

4. kraljevska obitelj prikupila je mnoštvo povijesne građe i predmeta za čiji smještaj nije bilo prostornih uvjeta.

Uglavnom, ideja o povijesnome muzeju postojala je već u prvoj polovici 19. stoljeća. Maksimilijan II, "učenjak" na kraljevskom prijestolju, pretpostavljao je znanost umjetnosti. Zaokret prema novome muzeju do-

nijele su zapravo tek rasprave i priprema za izgradnju njemačkoga Nacionalnog muzeja u Nürnbergu. Njegovo njemačko nacionalističko usmjerenje bilo je opasno za Bavarsku. Bavarska je kao vodeća sila među malim i srednjim državama željela zadržati maksimalan suverenitet. Za nürnbergski muzej kralj je zahtijevao da "pothvat ne smije nipošto biti saveznog značenja". Stoga je sam potaknuo izgradnju vlastitoga Nacionalnog muzeja s nacional-političkim usmjerenjem. Njegovo nastojanje za osnivanjem muzeja nije obuhvatilo samo prikupljanje povijesnih svjedočanstava dinastije Wittelsbacher nego i

zeja i povjesničar, postavio je izložbu kronološki, dakle ne prema stručnim temama. Dinastiji je iskazana čast golemim povijesnim slikama u 29 inače gotovo praznih dvorana. Često je kralj opominjao svoga direktora Muzeja, koji je težio "muzeju dinastije Wittelsbacher" da prihvati i izložke koji se protežu "na život i djela naroda". Međutim, takvi su eksponati bili malobrojni: muzejskom vrijednošću nisu se smatrale ni nošnje, ni pokućstvo, ni oruđe.

NOVI BAVARSKI NACIONALNI MUZEJ

Stari bavarski Nacionalni muzej u Maximilianstrasse, München. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

svjedočanstva bavarskog pučanstva i zemlje, "kako bi nastala nacionalna zbirka nalik na onu u dvorcu Versailles". Trebalo je, dakle, utemeljiti muzej koji demonstrira postojanje i učinkovitost Bavarske na monarhističkom temelju i time snaži nacionalnu svijest Bavara. Muzej je kao ogledna zbirka za umjetnike i obrtnike izbio u prvi plan tek prilikom druge izgradnje Nacionalnog muzeja krajem 19. stoljeća. Stoga su osnovu za koncepciju prezentiranja činile obje glavne smjernice: povijest i umjetnost te oba težišta: dinastija i narod. Barun von Aretin, prvi direktor Mu-

Godine 1890, samo 23 godine nakon otvorenja prvoga bavarskog Nacionalnog muzeja, pokazala se potreba za temeljitim saniranjem zgrade koja nije više zadovoljavala tražene uvjete. Troškovi sanacije koji su se pretežito odnosili na protupožarnu zaštitu pokazali su se toliko visokim da se uskoro počelo raspravljati o novogradnji. Izgradnja te zgrade planirana je u trećoj po raskoši münchenskoj ulici koja se upravo urbanizirala. Za novogradnju se ovaj put nije odlučila vladarska kuća nego građani, ponajprije umjetnici i predstavnici umjetničkih obrta. Oni su davno

Dio bavarskog Nacionalnog muzeja. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

prije toga imali prilike u starome Nacionalnom muzeju vidjeti svoju oglednu zbirku i povezati procvat bavarskoga obrtničkog staleža s Muzejom, koji je trebao postati spomenik umjetnosti i obrta u Bavarskoj. Narodnu umjetnost trebalo je predstaviti uz krajevsku.

Sama građevina trebala je biti jednostavna i građanska, a ne monumentalna. Prvi nacrt što su ga predložili umjetnici - veličanstvenu građevinu projektiranu prema uzoru na njemačku renesansu koja je nakon osnutka države 1870. bila odraz strasnoga njemačkog nacionalističkog pokreta - energično je odbacio knez slikar Franz von Lenbach. U Münchenu visoko cijenjen arhitekt Gabriel von Seidl, kojega je podržavao von Lenbach, predložio je nacrt koji je odmah naišao na veliko odobravanje. Godine 1894. položen je temeljni kamen, a 1900. bilo je otvorenje nove muzejske zgrade.

Seidlova građevina, kao i njezino vanjsko uređenje, pokazala se poput slikar-

skoga umjetničkog djela s naizmjeničnim arhitektonskim cjelinama. Poredane su u odnosu prema "tornju gradske vijećnice" i upućuju na to da je arhitektura slijedila prostornu koncepciju. Muzejska je grada u svakoj prostoriji izložena prema stilskim razdobljima i povezana s izrazitim povijesnim ambijentom. Tako su prostorije različitih epoha stilski jedinstvene graditeljske forme, "domaće" su i oslanjaju se prije

svega na njemačku renesansu s prijelazom na barok i rokoko.

Autor unutarnjeg uređenja i inscenacija je slikar Rudolf Seitz, koji je surađivao s arhitektom Seidlom. Izložci i prostor shvaćeni su kao cjelina. Usto su dosljedno nastavljene postavke primijenjene u prvoj muzejskoj građevini. To su povijesni graditeljski elementi, npr. drveni stropovi i kopije ili gipsani odljevci. Obrada zidova bojenjem i ornamentikom odgovarala je stilu izložaka, kao vitrine i sl. Izbor izložaka također je poodređen cjelokupnoj inscenaciji.

Izložba je na taj način više odgovarala potre-

"Crkvena dvorana" bavarskog Nacionalnog muzeja. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

“Talijanska dvorana” bavarskog Nacionalnog muzeja. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

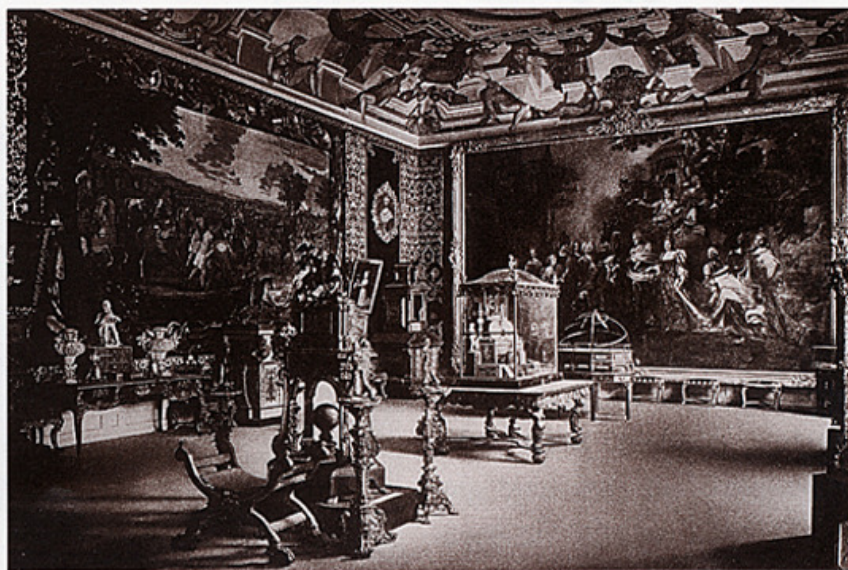
bama posjetitelja, a ne nužno znanstvenika. Pokoja zajedljiva kritika o krivotvorenju povijesti mogla je umanjiti uspjeh izgradnje Muzeja. U njegovu daljnjem razvoju uklonjene su kopije; Seidlova arhitektura već za vrijeme Trećeg Reicha više nije odgovarala potrebama, te je postav reduciran. Nakon teških ratnih šteta prvobitna ideja o stalnom postavu Muzeja nije se više mogla pratiti. Treba nešto reći i o Deutsche Museum u Münchenu. Oskar von Miller, osnivač toga muzeja, razvio je svoju zamisao još posljednjih godina 19. stoljeća pod dojmom tehničkih muzeja u Londonu i Parizu. Skupljanje tehničkih naprava imalo je tradiciju i u münchenskom vladarskom domu sve od kasnoga srednjeg vijeka i renesanse. Neupitan optimizam i vjerovanje u napredak tehnološkog razvoja kao i mogućnost isticanja nacionalnih odrednica, poduprli su razmi-

šljanje o takvome muzeju. Godine 1903. osnovano je Muzejsko udruženje, a 1925. otvoren Muzej. U samoj koncepciji bila je istodobno predviđena građevina za zbirku i zgrada za studije s bibliotekom te kongresnom dvoranom. Zamisao o sveobuhvatnome muzeju koji sjedinjuje različita područja znanosti povezana s tehničkim muzejom, odlučujuća je novost koja je Muzej pretvorila u prototip tehničkih muzeja.

Deutsche Museum pretpostavljao je osnivanje nekoliko manjih muzeja u Bavarskoj, prije svega muzejsku prezentaciju tehničkih građevnih spomenika, no svojom nadmoći zasjenjivao je veće muzeje te vrste. Osim toga, nikome više nije trebao bavarski nacionalni tehnički muzej.

MUZEJI IZVAN MÜNCHENA

Izgradnji Münchena kao muzejskoga grada pod Ludwigom I. konkuriralo je samo nekoliko muzejskih ustanova izvan Münchena (tri muzeja od 1810. do 1838). Prijašnji trezori zbirki kulturnih dobara Crkve, konfisciranih 1803, pomalo su se izlagali na izložbama u državnim muzejima Münchena. Za izgradnju muzeja diljem zemlje odlučujući je bio

“Dvorana Maximiliana Emanuela”, bavarskog Nacionalnog muzej. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

“Dachauer dvorana”, bavarskog Nacionalnog muzeja. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja

utjecaj bavarskog Nacionalnog muzeja, no prije toga i njemačkoga Nacionalnog muzeja, koji je, usprkos svenjemačkom postavu, imao veliko značenje za Nürnberg i francuske pokrajine. Dok su od 1860. do 1880. osnovana samo tri lokalna muzeja, u razdoblju 1880 - 1900. bilo ih je već 35, a od 1900. do 1910. još 50 novih. Takav razvoj stvorio je potrebu za osnivanjem Udruženja za narodnu umjetnost i etnologiju godine 1902, ali je upućivao i na činjenicu da su izložci narodne umjetnosti i etnologije općenito nailazili na veliku pozornost. Bilo ih je i lakše prikupiti kao početnu građu za osnivanje lokalnih muzeja negoli umjetničke izložke. U mirnodopskom razdoblju uslijedila je kontinuirana izgradnja tih muzeja. Zamjetno je da je dokora povećano osnivanje specijaliziranih muzeja. Iz bavarskog Nacionalnog muzeja izuzeta je 1908. zaštita i za to

je osnovan posebni ured. U njegovu nadležnost prenesena je i briga o javnim muzejima i zbirkama koji ne pripadaju državnoj upravi. Za tu zadaću utemeljeno je godine 1929. posebno referentno mjesto, a godine 1976. čak i posebni odio sa stručnjacima za različite muzeološke zadaće. Današnja Zemaljska služba za nedržavne muzeje trenutno se brine za oko 1 000 muzeja. Član sam ove uslužne djelatnosti i zajedno s kolegicama i kolegama s užasom uočavam da muzejski boom i danas još traje.

Prevela Branka Lucarić

THE DEVELOPMENT OF MUSEUMS IN BAVARIA IN THE FIRST HALF OF THE 19th CENTURY

Bavaria is a region of Germany with almost 1200 museums, half of them founded in recent years. Such a great concentration draws its roots from the historical circumstances like the collections of the ruling house of Wittelsbach that led to the creation of museums, the cultural policy of Ludwig I and his heir Maximilian II, the influence of the Germanic National Museum in Nürnberg that later on became a model for many local museums. The author provides a broader explication of all these factors, and also explains the creation of the German Museum in Munich, the prototype of technical museums.

Prospekt iz 1906. Deutsches muzeja, München. Foto: Arhiv bavarskog Nacionalnog muzeja